

"Man skal følge sin køreplan"

Bragt i *Fag og Arbejde*; social/sundhed 2005; juli/august.

Livsløbet kan betragtes som en rejse ud i livet. På rejsen besøger man nye aldre og får nye oplevelser og erfaringer, som man tager med sig i bagagen videre frem.

Livsløbets køreplan

Det er selvfølgelig forskelligt for alle mennesker, hvilken køreplan, vi rejser efter, men der er også en fælles, *kulturel køreplan*. Den kulturelle køreplan fastlægger livsløbet for os med bestemte stoppesteder på rejsen. Vi har nemlig en forventning om, at man skal nå bestemte mål på bestemte tidspunkter i livsløbet, præcis som på rejsen ud i verden med stop ved bestemte stationer og efter en fastlagt køreplan.

På hvert stop i livet er der en form for ritual, man skal gennemgå, der passer til netop den alder, man har på det tidspunkt. Hvis man gennemgår ritualet efter forskrifterne, opnår man både anerkendelse og billet til at køre videre.

Det giver anerkendelse at gennemgå de rigtige ritualer på de rigtige tidspunkter, for så bekræfter man synligt de kulturelle aldersnormer for, hvad der anses for at være "rigtigt" i forhold til den alder, man har. Som belønning betragtes man som *normal*, og opnår derved ret til særlige privilegier. Det omvendte kan også være tilfældet: Hvis man er *ude af trit* med køreplanen, kan det føre til sanktioner eller eksklusioner fra fællesskabets rum, eller man betragtes som *unormal*.

Hvert enkelt menneske må selv sørge for at passe sin køreplan, så selvom den er kulturelt bestemt, opleves det som en individuel opgave at nå de rette mål til rette tid.

Aldersnormer og aldersangst

I bogen *Livet skal leves forlæns, baglæns og sidelæns* er 12 kendte personer i alderen 17- 92 år interviewet om deres opfattelser af alder, livsløb og tid, der går. De fortæller blandt andet om køreplanen med dens aldersnormer, som de fleste af os lever efter - og stresser efter at følge:

Som børn skal vi være barnlige, men børn vil gerne hurtigt ud af barndommen, fordi man som ung er fri og uafhængig, men man forventes dog endnu ikke at være *voksen* og *ansvarlig*. Den 17-årige Louise

klager over, at hun bliver behandlet som *en 17-årig idiot*. Allerede som 20-21 årig, forventes man at være meget ansvarlig for sit eget liv, fordi man skal have valgt sig en uddannelse. Det *er synd* for dem, der endnu ikke har besluttet sig, siger Louise. Undervisnings-ministerens krav er mere kontante: De unge skal være fornuftige og starte hurtigt på en uddannelse, så de kan komme ud på arbejdsmarkedet. - En del af vores kulturelle aldersnormer er nedlagt i loven og giver os særlige rettigheder og pligter knyttet til bestemte aldre; fx. skolepligt ved 7 år og valgret ved 18.

Når man er i arbejde og kan forsørge sig selv, er man ultimativt *voksen*. Aldersnormen for det at være voksen indebærer, at man er seriøs, fornuftig og ansvarlig både over for sig selv, sin familie og sit samfund. For kvinder er *moderskabet* en ekstra aldersnorm, og hvis kvinden ikke bliver mor præcis mellem 27 og 30 års alderen, er hun *ude af trit* med køreplanen, og hun risikerer at blive betragtet med en vis skepsis. For mænd er rammerne lidt bredere, men det *er* for tidligt at blive far som 18-årig, siger fx 41-årige Naser Khader, selvom det er normalt i hans hjemland i Mellemøsten.

Man skal gøre karriere inden de 35 år, for den kronologiske alder 35 år er et skæringspunkt, som ofte omtales med ærefrygt og bæven. Her starter *alderdommen* ifølge dem, der er under 36 år gamle, og alle som overstiger denne alder, er lidt uinteressante. Køreplanen bliver derfor mindre heftig, når man har passeret de 40, for så er det nærmest bare op til én selv at skabe opmærksomhed omkring sin person. Der er ikke så mange, der forventer så meget af én, som 73-årige Klaus Rifbjerg udtrykker det: *De forventer bare, at jeg holder min kæft*.

Generelt mener vi ikke, at der er store udviklingsmulighed efter de 35 år, og derfor er der nogle kulturelle krav til den enkelte om, at man skal have valgt sin vej, fulgt sin køreplan og fundet sin plads inden da. I begyndelsen giver livet indtryk af at være ét stort valgfrit paradys, men pludselig stikker voksenlivet sit alvorsfjæs frem og afslører den fastlagte køreplan, som betyder, at valgfriheden giver billet til én vej, og den skal man så følge i en fart; det er ikke muligt at vælge to veje samtidig, og tænk hvis man er kommet til at vælge den forkerte! Valgfrihedens pris viser sig som *aldersangst* allerede i 20-års alderen, siger 26-årige Laus Høybye.

Den omvendte trag

Livsløbet opfattes altså som en rejserute med form som en tragt, og i stedet for at vende den brede side fremad i livet, forestiller vi os, at mulighederne og evnerne snævres ind år for år. Det er paradoksalt, at vi binder hinanden til disse aldersnormer og en fastlagt køreplan, samtidig med at gennemsnitslevealderen og sundhedsniveauet stiger, og mulighederne i livet bredes ud. Frem for at individualisere køreplanens begrænsninger burde vi løsne op og åbne for større variation og bredere muligheder i livsløbet. Slip aldersnormerne og køreplanen løs!

Anne Leonora Blaakilde
folklorist